En memòria del pintor i gravador Josep Benet Espuny (1920-2010)

Francesc Fontbona

Acadèmic de número. ffontbon@bnc.cat

L'estiu passat celebràvem a Tortosa els noranta anys de Josep Benet Espuny. Va fer-s'hi una exposició antològica –Benet Espuny. L'artista des de l'ànima– comissariada per Núria Gil Duran, professora d'Història de l'Art a la Universitat Rovira i Virgili (URV), i acollida pels Serveis territorials de Cultura de la Generalitat, a les Terres de l'Ebre. La URV també va dedicar a l'artista una taula rodona, allà mateix, el 8 de Juliol. Benet Espuny ja no va assistir-hi, però a través d'un DVD fet exprés per la mateixa Generalitat i coordinat també per Núria Gil Duran, l'artista va poder dirigir-se a aquells que volien afegir-se al seu homenatge. Ara, però, la mort de l'artista converteix aquell homenatge feliç en un homenatge pòstum.

Jo vaig subratllar en ocasió d'aquelles celebracions tortosines que Benet era un artista personal, l'obra del qual no acaba d'assemblar-se a la de cap dels seus coetanis catalans. Es caracteritzà vitalment per la seva fidelitat a la seva terra, ja que essent com era un home que havia viatjat molt, les seves arrels sempre estigueren en canvi a les terres de l'Ebre. Això va fer que el seu estil no s'assimilés mimèticament amb la pintura catalana hegemònica contemporània d'arrel barcelonina del seu temps.

Va començar la seva carrera artística abans de la Guerra Civil, però la seva personalitat no es manifestà lògicament fins a la postguerra. Tot i ser un bon pintor i dibuixant de figura, el paisatge esdevingué sempre el seu gran cavall de batalla: un paisatge primer més o menys convencional, però ja des dels primers anys quaranta, que tendia a buscar formes discretament constructivistes. D'aquest paisatge l'arquitectura solia formar-ne part essencial, i fins i tot unes de les seves primeres obres significatives treien partit de les estructures de ferro del que aleshores era el pont nou de Tortosa.

La seva inquietud, i un premi acadèmic, el portaren des del 1949 a Itàlia, on pintà Roma i Venècia, però també la típica vila de Brixen del Tirol italià, més germànica que itàlica. Després viatjà i pintà París, Noruega, Suècia, Flandes, Holanda, Alemanya, Àustria, Escòcia, Anglaterra..., llocs que des del 1953 alternaria amb Barcelona, i sempre amb una important presència de l'arquitectura en els seus temes.

Més endavant, vingué la descoberta de Nova York, el 1955, on canvià les catedrals gòtiques i els palaus medievals que li eren familiars pels gratacels i la seva accentuada magnificència, o amuntegaments d'automòbils en aparcaments massius, que a casa nostra aleshores encara eren desconeguts.

Del nord d'Amèrica passà al sud, el 1957, on trobà nous estímuls visuals a Veneçuela, Equador, Colòmbia, els Andes. Tanmateix la seva nova ciutat seria Caracas, on s'establí i es casà.

Tornaria però vora l'Ebre el 1970 i la seva set de geometria canviaria sovint els blocs de cases per les rectes formes dels arrossars plens d'aigua; però una nostàlgia del nou món, tan íntimament conegut durant tants anys va fer que sovint recreés a distància temes americans.

No acabà aquí la seva dèria viatgera, i el 1984 anà a pintar a Islàndia, terra ben poc freqüentada pels artistes catalans, a la qual encara tornaria el 1988, com tornaria també als Estats Units i el 1989 als Andes. Noves descobertes serien més endavant les cúpules de Querétaro, a Mèxic el 1993, a les quals dedicà nombrosos quadres, jugant aquest cop més amb les corbes que amb les rectes. Aquell món seria el cant del cigne del Benet Espuny artista, perquè després ja no tornà a pintar.

Més a prop, Andalusia, València, la Garrotxa i molts altres indrets han estat també objecte de viatges seus més ràpids en el transcurs dels quals ha fet també obres destacades, especialment a Ronda.

El retrat, però, també ha estat un gènere dominat per Benet. Des de l'intensíssim dibuix que va fer de la cara de la seva mare en plena guerra civil, la figura no va ser mai una anècdota en la seva obra tot i que sigui molt més escassa. I malgrat la competència que va demostrar en el seu ambiciós *Prometeu encadenat* de fi de carrera a Madrid (1946), obra de ressonàncies museístiques, l'academicisme no seria mai un camí atractiu per a ell.

Interessat per la litografia ja des dels anys quaranta, a partir del 1952 Benet és també un dels artistes catalans que més han destacat en el gravat, especialment el calcogràfic. Els seus aiguaforts –i puntaseques i altres tècniques–, en els quals es nota d'entrada el mestratge de Francisco Esteve Botey, el gravador català instal·lat a Madrid de qui va ser deixeble, formen un corpus magnífic, que esdevé també una característica personal, ja que malauradament el gravat ha estat sempre una tècnica massa minoritària en mans dels artistes del nostre país. La nostra Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi té una col·lecció prou rica d'estampes de Josep Benet Espuny, donació d'ell mateix, que fou elegit acadèmic corresponent de l'entitat el 25 de Març del 1981. A la pàgina web de l'Acadèmia aquests aiguaforts personalíssims són consultables, així com les fitxes que els cataloguen.

L'Acadèmia fa homenatge ara, amb motiu del seu decés, a aquest pintor i gravador que, des de la distància, formà part de la nostra institució, un artista que mantingué tota la vida una línia pròpia, figurativa i constructiva alhora.

19 de gener de 2011